

Прага між «16+1» та Індо-Тихоокеанською стратегією

Мартін Гала, Прага

Чехія повільно відроджує свою зовнішню політику, проте вона все ще страждає від симптомів хронічної шизофренії.

У середині червня в Празі відбувся «[міжнародний] діалог на високому рівні щодо Індо-Тихоокеанського регіону». Водночас МЗС готувалося ухвалити стратегію Чехії щодо Індо-Тихоокеанського регіону якраз ще до початку свого головування в Раді Європи. А Індо-Тихоокеанський регіон має стати одним із його пріоритетів, так само, як було й під час головування Франції та наступної після неї Швеції. Таким чином, концепція Індо-Тихоокеанського регіону виходить, принаймні теоретично, на передній план зовнішньої політики Чехії. Це, безперечно, позитивний розвиток. Але спосіб, у який це відбувається, дещо бентежить.

Дай вільно пройти...

Нинішній акцент на Індо-Тихоокеанському регіоні випливає з концепції «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», первинно сформульованої колишнім прем'єр-міністром Японії Сіндзо Абе у відповідь на претензії та провокації Китаю в Східнокитайському та Південнокитайському морях. Будучи експортною економікою з обмеженими ресурсами сировини, Японія залежить від відкритого морського транспорту в Індійському та Тихому океанах. Звісно, від вільного судноплавства в цих двох океанах, якими сировина й енергія переправляються до виробничих центрів, а з них уже у вигляді готової продукції йдуть далі у світ, залежить низка країн, зокрема й географічно віддалених. Наслідки того, що в цьому віддаленому регіоні були порушені ланцюжки поставок, не так давно відчула, наприклад, і чеська автопромисловість.

Саме тому японську ініціативу підтримала низка інших країн. Актуальність концепції «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» зростає пропорційно до тривоги, яку спричинює у світі напориста поведінка КНР у «нову

еру» генсекретаря Сі Цзіньпіна. У 2017 році з'явився Індो-Тихоокеанський регіон у Стратегії національної безпеки США. У тому ж році Тихоокеанське командування ВМС США було перейменовано на Індо-Тихоокеанське (Indopacom). Це вперше після Другої світової війни, коли Сполучені Штати схвалили геостратегічну концепцію, сформульовану іншою країною, і в якій вони не обов'язково гратимуть першу скрипку. Це свідчить про те, що ми спостерігаємо за далекосяжною перебудовою.

Індो-Пасифік та Євро-Атлантик

Індо-Пасифік став проявом колективного захисту спільних цінностей, як-от вільна торгівля (або просто свобода судноплавства), а також демократія, права людини та свобода загалом.

Примітно, що нова платформа економічного співробітництва в регіоні, Індо-Тихоокеанська економічна структура (ІРЕФ), стосується не стільки торгівлі як такої, скільки правил, за якими має здійснюватися вільна торгівля, наприклад, без економічного тиску, який останніми місяцями розв'язав Пекін проти Литви.

Як прояв колективного захисту спільних цінностей, концепція Індо-Пасифіку багато в чому еквівалентна концепції Євро-Атлантики або євроатлантичного співтовариства. Як Північноатлантичне співтовариство мало після Другої світової війни захищати демократичні цінності від експансіонізму Радянського Союзу, так сьогодні Індо-Тихоокеанське співтовариство має виконувати подібну функцію далі на схід, оскільки саме сюди пересуваються й загрози для міжнародного світоустрою, що ґрунтується «на основі правил і законів».

Системне суперництво між блоками

Пекін люто критикує всю концепцію і називає її спробою створити «азіатське НАТО». Але це радше риторична позиція. Оскільки виникнення подібного військового союзу в настільки диверсифікованому Індо-Тихоокеанському регіоні є дуже мало ймовірним. Таку роль, можливо, могли б виконувати його географічно більш близькі й більш спеціалізовані версії, як AUKUS або QUAD. Бо стратегічна

концепція Індो-Пасифіку орієнтована, імовірноше, на довгострокове «системне суперництво» з КНР, ніж на можливий збройний конфлікт.

За останні п'ять років Індо-Пасифік почав швидко витіснити попередню концепцію Азіа-Пасифік, яка домінувала в геостратегічних міркуваннях у регіоні після закінчення Холодної війни і яка рахувалась із залученням КНР до співробітництва в регіоні Тихого океану, насамперед зі США. На відміну від неї Індо-Пасифік розглядає Азію як прибережний пояс, що омивається двома океанами. Він неявно пропускає континентальну Азію чи «Євразію» в геополітичному сенсі, тобто передусім Росію та Китай. Це, фактично, реакція на новий поділ світу на два великі блоки — Євро-Атлантик та Індо-Пасифік, з одного боку, та «Євразію» — з іншого, з «глобальним Півднем» (раніше «третій світ»), який знаходиться поміж ними.

Діалог на високому рівні з міжнародним відділом КП

Акцент Чехії на Індо-Тихоокеанському регіоні, таким чином, є гарною новиною для прихильників нашої «атлантичної» орієнтації, яка останніми роками часто ставилася під сумнів. Тим не менш, він містить сліди попередніх зовнішньополітичних експериментів, таких, як нині напівзабуте «перезавантаження» відносин із КНР після 2013 року. Формулюванням чеської стратегії щодо Індо-Тихоокеанського регіону займався заступник міністра закордонних справ, який водночас формально досі виступає як національний координатор ініціативи «16+1», тобто прямо протилежного проєкту, який нас штовхав і досі частково штовхає в геополітичну «Євразію». Так само колишній посол у Пекіні з часів піку «перезавантаження» став уповноваженим Чехії для Індо-Пасифіку.

Такі ніби незначні збої є символічними сигналами для наших союзників і противників. Вони сигналізують, що ми все ще до кінця не розуміємо, хто в нас союзник, а хто противник. У згаданому на початку статті «діалозі високого рівня» щодо Індо-Тихоокеанського регіону було помітно нечисленне представництво чеських голосів. Проте було запрошено секретаря міжнародного відділу однієї з

фракцій Комуністичної партії Непалу, що сильно орієнтована на Пекін і різко виступає проти концепції Індो-Пасифіку. Міжнародний відділ цієї Комуністичної партії є партнером добре відомого і в нас Міжнародного відділу (МГО) ЦК Комуністичної партії Китаю, з яким він також підтримує активні контакти.

Після восьми років галюцинацій під керівництвом Празького Граду та соціал-демократів чеська зовнішня політика починає повільно відновлюватись. Однак є ознаки того, що цей процес буде тривалим, і нема гарантій, що він буде незворотним.